

Rola inspiracji i twórczej aktywności plastycznej w rozwoju dziecka

Na rozwój twórczej ekspresji dziecka wpływa w dużym stopniu otoczenie, w którym ono codziennie przebywa, z którym codziennie się styka. W warunkach monotonii i szarżyzny, w otoczeniu nieestetycznym, pozbawionym elementów piękna pielęgnowanie i rozwijanie delikatności uczuć dziecka, bywa bardzo trudne.

Dużą uwagę należy przypisać obserwacji opartej na wnikliwych samodzielnych spostrzeżeniach dziecka, których wynikiem są przeżycia. Przyczyniają się one do wytworzenia sobie przez dziecko własnego obrazu świata. Oglądanie na przykład kwiatów na łące, badanie ich budowy, liczenie płatków, zwracanie uwagi na kolor i zapach wyzwała twórczą aktywność dziecka. Bierze się ona z bezpośredniego zetknięcia z naturą i jej pięknem. Barwy kwiatów przyciągają wzrok dzieci, budzą radość i zachwyt. Dzieci wtedy chętnie sięgają po farby, kredki, aby namalować kwiaty, a robią to samodzielnie zgodnie z własnymi odczuciami potrzebami ekspresyjnymi. Część dzieci wyraża to, co dostrzega, inne zaś prezentują więcej niż zaobserwowały, przedstawiając artystyczną wizję rzeczywistości. Pojawienie się wielu szczegółów zaobserwowanych i wypowiedzianych przez fantazję oznacza, że zdolność obserwacji zaostrzyła się i stała się sprawniejsza. U dzieci w wyborze tematu i sposobie jego plastycznego wyrażania dominuje postawa uczuciowa. Musi najpierw odczuci i przeżyć to, co widzi by się twórczo i ciekawie wypowiedzieć. Dla starszych przedszkolaków malowanie czy rysowanie to nie tylko zabawa, ale także pożyteczna i poważna czynność umożliwiająca wyrażenie przeżyć i wiedzy o świecie. Choć często wytwory dziecka nie odpowiadają rzeczywistości, stanowią jednak odzwierciedlenie twórczej wyobraźni dziecka, a to jest najważniejsze.

Dzieci malują, rysują najchętniej z przypomnienia, bez modelu, bo mają własny model świata we wspomnieniu. Zestawienia form i barw żyją w ich pamięci świeżością pierwszego olśnienia, które się odradza podczas pracy. Przeżycie intensywnie odtwarza się w czasie plastycznej wypowiedzi. W wyobraźni dziecka powstają obrazy, których ekspresja równa się sile przeżyć. Estetyczne przeżycia dzieci powinny być przyjemne i takie pozostać w ich pamięci. Wszystkie spacer i

wycieczki, kontakty z otoczeniem powinny być przemyślane i zorganizowane by dziecko miało możliwość dostrzegania piękna i odróżniania go od brzydoty.

Zadaniem nauczyciela i rodziców jest spełnienie podstawowego warunku w rozwoju ekspresji plastycznej, jakim jest dostarczenie dziecku odpowiednich narzędzi, tworzyw i materiałów oraz zapewnienia miejsca do pracy twórczej. Korygowanie wypowiedzi plastycznej dziecka w trakcie jego pracy, udzielanie rad i zaleceń, pouczanie, wskazywanie sposobów rozwiązań, poprawianie, narzucanie własnych wyobrażeń i form wypowiedzi w celu uzyskania „lepszego” dzieła jest z reguły szkodliwe i często niszczy twórcze możliwości dziecka. Niestuszne byłoby jednak twierdzenie, że należy przyjąć postawę bierności i nieingerencji. Dziecko żyje w społeczeństwie i ciągle ulega wpływom otoczenia. Oddziaływanie nauczyciela powinno być jednak przemyślane i zabezpieczać przed przypadkowymi wpływami. Dziecko jest wrażliwe na ocenę swojej pracy, a uznając autorytet nauczyciela, uważa, że jego każdy osąd ma wagę ostatecznego wyroku. Rola nauczyciela wymaga wielkiej dyskrecji i taktu pedagogicznego. Nie powinien on być tym, który „wie” jak wykonać zadanie, lecz powinien stworzyć warunki sprzyjające samodzielnej twórczości. Powinien z życzliwością i zrozumieniem odnosić się do pracy dziecka, które często napotyka trudności w znalezieniu własnych rozwiązań plastycznych. Ostrożność postępowania polega przede wszystkim na unikaniu brutalnej krytyki. Mogą być natomiast prowadzone rozmowy z dziećmi na temat wykonanych prac, a serdeczna atmosfera zachęca dziecko do szczerej wypowiedzi i motywuje do dalszej pracy twórczej.

Rysowanie i malowanie jest zabawą swoistego rodzaju. Dziecko jest w niej twórcą i widzem równocześnie. Przeżywa, zanim narysuje, tak, jak twórca dążący do ujawnienia tego, co w nim żyje i przeżywa podczas rysowania i po rysowaniu, widząc swoje gotowe dzieło. Doznaje na sobie działania obrazu, który samo stworzyło, staje się widzem, przeżywającym działanie barw i kształtów własnego dzieła.

Dziecko wyraża się poprzez swoje rysunki, niemniej niż przez mowę, również poznaje rzeczywistość, przetwarzając jej obraz ale przede wszystkim wypowiada się stwarzając mowę kształtów, która jest zdolna wyrażać przeżycia duchowe - świat subiektywnie przeżywany. Fantastyczna i subiektywnie zabarwiona wyobraźnia dziecka w tworzywie barwy i kształtu rysunkowego znajduje możliwość wyrazu. Wyraża się rysunkowo inaczej niż dorosły, znacznie prymitywniej i niezręcznie, ale

zawsze swobodniej, szczerze i ciekawie, jeśli chodzi o pomysłowość, barwność, strojność rysunku.

Dzieła takie mają wielki urok, dziecko tworzy, bawiąc się rysowaniem, nie umie rysować lecz rysuje jak umie, gdyż ta sztuka rodzi się z uczucia, w radości kształtowania swoich marzeń. Dziecko podświadomie gromadzi różnorodne przeżycia i doświadczenia, których intensywność wymaga rozładowania, przeżycia te przekazuje nam w działalności plastycznej.

Cechą ekspresji jest spontaniczność, czyli niczym nieskrępowana czynność spowodowana wewnętrzną potrzebą działania. Dziecko chcąc zaspokoić wewnętrzną potrzebę wyrażania podejmuje działalność twórczą, w toku której, powstaje nowa rzeczywistość w postaci wytworu. Odkrywa niejako świat na nowo, dokonuje własnych odkryć, którym towarzyszą procesy myślowe, uruchamiana jest pamięć i wyobraźnia. Każdy akt twórczy jest dla dziecka bardzo cenny, ponieważ wzbogaca je, a jednocześnie będąc doświadczeniem indywidualnym, wyraża jego osobowość.

Najczęściej ekspresja dziecka znajduje wyraz w twórczości plastycznej, naturalną motywacją wewnętrzną jest potrzeba konkretyzacji wewnętrznego świata w formach, które je zachwycają, dziecko nie rysuje tego co widzi, ale to co wie o danym zjawisku. Przystępując do tworzenia dziecko odwołuje się do swoich doświadczeń poznawczych, stanów emocjonalnych z nimi związanych, które odnawiają się i potęgują w trakcie pracy twórczej. Czynności twórcze angażują pamięć, myślenie i wyobraźnię, a pomysły rodzą się już w procesie działania i dzięki twórczej wyobraźni ulegają przekształceniom.

Twórczość plastyczna dziecka będzie bogatsza wówczas, gdy zetknie się ono z różnymi przedmiotami, zjawiskami bezpośrednio, dlatego istotne jest tworzenie możliwości i klimatu do uzewnętrznienia tego, co dziecko pragnie wyrazić. Przeżycia występujące w procesie tworzenia mogą stać się motywacją do dalszych wysiłków, dziecko tworząc odwołuje się do swoich spostrzeżeń, odważniej wyraża swoje sądy, uczy się niezależności myślenia. Ważne jest, by działalność plastyczna dziecka ściśle łączyła się z percepcją otaczającego świata oraz dzieł sztuki, procesy poznawcze i właściwości psychiczne dziecka rozwijają się najintensywniej, jeżeli dziecko obcuje z różnorodnymi zjawiskami i doświadczeniami.

Bibliografia

1. Gloton Robert, Claude Clero „Twórcza aktywność dziecka”, WSiP.
2. Lam Władysław „Sztuka dziecka i jej naturalny rozwój”, Nasza Księgarnia.
3. Szuman Stefan „O sztuce i wychowaniu estetycznym”, WSiP.
4. Hurlock E.B.: "Rozwój dziecka", Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1985.
5. Michchejda-Kowalska K.: „O dziecięcej wyobraźni plastycznej”, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1987.
6. Szuman S.: „Sztuka dziecka”, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1990.
7. Tyszkowa M.: „Aktywność i działalność dzieci i młodzieży”, Wydawnictwa szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1990.

Opracowała:

Eliza Orczyk

PSP nr 2
w Zespole Szkół im. J. Pawła II
w Szydłowcu